

УДК: 334.012.64 (477)
JEL Classification: M 21
doi: 10.31767/nasoa.3.2019.10.

Т. Г. БОНДАРУК,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: bondaruk55@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9410-6428,
Researcher ID: Q -5166-2016;
І. С. БОНДАРУК,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та управління бізнесом,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
E-mail: bondaruk_igor@ukr.net

Державне регулювання розвитку малого бізнесу і його соціальної відповідальності

Поглиблено теоретичні засади формування процесу державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу. Охарактеризовано різні моделі соціально відповідального бізнесу, які найбільш поширені у світовій практиці та залежать від національних і культурних особливостей. Доведено, що інтеграція України в європейський економічний простір потребує запровадження не лише корпоративної соціальної відповідальності, а й соціальної відповідальності малого бізнесу. Запропоновано системний підхід до державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу.

Ключові слова: державне регулювання, малий бізнес, соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність, соціальна відповідальність бізнесу.

Т. Г. БОНДАРУК,
доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой финансов, банковского дела и страхования,
Национальная академия статистики, учета и аудита;
И. С. БОНДАРУК,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры маркетинга и управления бизнесом,
Уманский государственный педагогический университет
имени Павла Тычины

Государственное регулирование развития малого бизнеса и его социальной ответственности

Углублены теоретические принципы формирования процесса государственного регулирования развития социальной ответственности малого бизнеса. Охарактеризованы разные модели социально ответственного бизнеса, которые наиболее распространены в мировой практике и зависят от национальных и культурных особенностей. Доказано, что интеграция Украины в европейское экономическое пространство требует внедрения не только корпоративной социальной ответственности, но и социальной ответственности малого бизнеса. Предложен системный подход к государственному регулированию развития социальной ответственности малого бизнеса.

Ключевые слова: государственное регулирование, малый бизнес, социальная ответственность, корпоративная социальная ответственность, социальная ответственность бизнеса.

© Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук, 2019

T. BONDARUK,

*Dsc (Economics), Professor,
Head of Department for Finance, Banking and Insurance,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit;*

I. BONDARUK,

*PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of Marketing and Management Department,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*

Regulation of the Development of Small Business and its Social Responsibility

In the developed countries, functions of the central government policy on regulation of small business are for the most part concentrated in local administration bodies. Practices of these countries need to be considered in creating the regulatory system focused on the development of small business and its social responsibility.

The theoretical principles for the process of regulation of the development of social responsibility of small business are extended. A brief review of the most widespread models for socially responsible business is made, dependent on national and cultural peculiarities. It is demonstrated that the Ukraine's integration in the European economic area, apart from corporate social responsibility of large business, requires implementation of social responsibility of small business. It is substantiated that the regulation of the development of small business and its social responsibility, if implemented on the continuous basis, will create highly performing small business sector in Ukraine, contributing in the production output, revenue collection, and employment.

A system approach to the regulation of the development of social responsibility of small business is proposed, which is based on interactions of three parties: state power bodies and local self-government bodies; the center for promotion of small business, associating small enterprises; public associations and professional unions. It is substantiated that the system approach to the regulation of the development of social responsibility of small business should be based on interactions in organizational, consultative and educational, social, financial and investment areas.

Keywords: *regulation, small business, social responsibility, corporate social responsibility, social responsibility of business.*

Актуальність теми дослідження. У економічно розвинених країнах функції здійснення державної політики регулювання малого бізнесу значною мірою сконцентровані на рівні місцевих органів влади. Досвід цих країн необхідно врахувати при формуванні системи державного регулювання розвитку малого бізнесу та його соціальної відповідальності в Україні. Останнім часом спостерігається суттєве зростання уваги до соціальної відповідальності бізнесу (корпоративної соціальної відповідальності) як з боку держави і бізнесу, так і суспільства. Політика держави та органів місцевого самоврядування в сфері регулювання розвитку соціальної відповідальності бізнесу є найменш вивченою в сучасних умовах, що обумовлює потребу в обґрунтуванні ролі та значення державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема державного регулювання малого бізнесу присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема З. Варналія, М. Долішнього та інших. Окремі питання соціальної відповідальності бізнесу висвітлювались в працях таких авторів як А. Колот, О. Новікова, О. Панькова та інші. Проте залишаються недостатньо дослідженими різні аспекти проблематики державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій в Україні.

Метою статті є поглиблення теоретичних засад формування державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу.

Основні результати дослідження. Згідно із Законом України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” [1] здійснюють-

ся реалізація державної регуляторної політики щодо розвитку малого та середнього бізнесу, в якій вирішальне значення мають створення відповідної системи інституцій, оптимізація організаційної структури бізнесу та забезпечення адекватного функціонального наповнення цієї діяльності. Регуляторна політика здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноваженим органом у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування на підставі Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні в межах своєї компетенції розробляють, погоджують та затверджують відповідні програми підтримки малого підприємництва та контролюють їх виконання на основі визначених пріоритетів відповідно до своєї компетенції.

Соціальна відповідальність бізнесу в країнах з демократичними традиціями є досить актуальною протягом останніх років. У світовій практиці існують різні моделі соціально відповідального бізнесу, залежно від національних та культурних особливостей. Найбільш поширеними є такі моделі як європейська та англо-американська, згадуються також азійська та африканська моделі.

Європейська модель соціально відповідального бізнесу властива північним країнам Європи. Згідно з цією моделлю основні принципи соціальної відповідальності бізнесу регулюються державою відповідно до нормативно-правових актів [2].

Англо-американська модель соціально відповідального бізнесу характеризується мінімальним впливом держави на його розвиток і ґрунтується на створенні робочих місць, здорових умов праці, використанні відповідних механізмів заробітної плати, виплаті високих податків [3].

Окремі елементи азійської моделі соціально відповідального бізнесу застосовуються в Японії, Південній Кореї. В цих країнах соціальна відповідальність бізнесу допомагає вирішувати проблеми, якими в інших регіонах традиційно займається держава: бізнес забезпечує найманих працівників житлом, фінансує їх пенсійне забезпечення та охорону здоров'я. Африканська модель соціально відповідального бізнесу, крім охорони здоров'я, передбачає участь бізнесу в боротьбі з епідеміями, голодом, бідністю.

В останні роки широко розвивається модель корпоративної соціальної відповідальності для великого бізнесу. Для корпоративної соціальної відповідальності характерним є вплив її соціальної ініціативи на розвиток економіки, зайнятість населення, умови та оплату праці, охорону навколишнього природного середовища [4]. Відповідальність бізнесу поширюється на вирішення соціальних проблем на рівні територій через проведення спільних заходів з органами місцевого самоврядування, фінансованих коштом грантів.

Згідно зі Стратегією сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні, соціальна відповідальність бізнесу "полягає у свідомому ставленні суб'єктів господарської діяльності до вимог соціальної необхідності, соціальних завдань, морально-етичних норм та цінностей, розуміння наслідків своєї діяльності для суспільства, держави, споживачів, ділових партнерів та своїх працівників" [5]. В Стратегії також зазначається, що соціальна відповідальність бізнесу – це добровільна діяльність, якою займаються підприємства як приватного, так і державного секторів економіки. Така діяльність зорієнтована на дотримання високих стандартів ведення бізнесу, соціальних стандартів, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище [5].

Інтеграція України в європейський економічний простір потребує запровадження не лише корпоративної соціальної відповідальності великого бізнесу, а й соціальної відповідальності малого бізнесу. Різні країни надають на місцевому рівні різний, часто обмежений перелік матеріальних і соціальних послуг. Як вважає професор З. Варналій, регіональна політика розвитку малого бізнесу передбачає, з одного боку, чітко опрацьовану в законодавчому аспекті практичну діяльність центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування в усіх регіонах країни, спрямовану на створення необхідного комплексу умов розвитку малого бізнесу, а з іншого – соціально-економічні заходи, які здійснюються на базі загальнодержавної політики самими регіонами для досягнення регіональних і місцевих цілей [6, с. 57], підтверджуючи, таким чином, важливість у розвитку території участі малого бізнесу та його соціальної відповідальності.

Економічний стан територій, їх фінансові ресурси і можливості вирішення соціальних питань передусім визначаються ефективністю функціонування територіального виробничо-господарського комплексу, важливим елементом якого є сектор малого бізнесу. Через свою численність підприємницькі структури є могутнім стимулятором ділової активності. Відповідальність малого бізнесу впливає на розвиток територіальної інфраструктури, надання різних видів соціальних послуг.

Соціальна відповідальність малого бізнесу сприяє розвитку території шляхом: раціонального використання вільних виробничих потужностей, збільшення обсягу виробництва товарів і послуг, вирішенню проблем зайнятості і загального зростання доходів, що призводить до поліпшення умов життя населення територій. Суб'єкти малого бізнесу “можуть розглядатися як важливий засіб оптимізації структури регіональної економіки” [7, с. 37], враховуючи їх миттєву реакцію на існування вільних ніш на ринку, до яких не виявляють цікавості великі корпорації. Підприємства малого бізнесу, вмівло пристосовуючись до місцевих дрібномасштабних ринків, традиційних стандартів якості, використовують сезонні коливання умов виробництва і попиту.

Для України характерною є загострена суперечність між попитом суб'єктів малого бізнесу на фінансово-кредитну, організаційну, інформаційно-консультативну, науково-технічну підтримку від держави, з одного боку, і обмеженим обсягом бюджетних коштів на ці цілі, з іншого. Разом із цим, з огляду на обмежені бюджетні кошти, що спрямовуються на розвиток малого бізнесу в Україні, державним органам слід орієнтуватись на виконання страхових, гарантійних функцій, а також на створення сприятливих нормативно-правових, інформаційних умов для розвитку недержавної фінансово-кредитної інфраструктури малого бізнесу, з урахуванням світового досвіду його державної підтримки. Отже, закладена в Україні основа системи фінансово-кредитної, організаційної, інформаційно-консультативної підтримки малого бізнесу потребує значного коригування і поширення у використанні на практиці.

Існує думка, що сьогодні регіональна економіка потребує не стільки прямих капіталовкладень і фінансових стимулів, скільки заходів з підвищення ефективності економічного середовища і обслуговуючої інфраструктури, людських ресурсів. З погляду на це заходи щодо соціально-економічного розвитку територій спрямовуються на поліпшення якості людського і наукового потенціалу, стимулювання співпраці регіональних органів управління з приватними підприємцями для формування ефективного економічного середовища, розширення коопераційних мереж між місцевими підприємствами, а також між ними і зовнішнім середовищем, створення розгалуженої системи підприємницьких послуг [8].

Сьогодні нові пріоритети розвитку регіональної економіки, зокрема щодо соціальної відповідальності малого бізнесу, потребують зміни засобів, що забезпечують досягнення поставлених цілей. Змінюються задачі регіональної політики – від підтримки територій шляхом фінансових вливань, протекціоністської політики стосовно місцевого неефективного і неконкурентоздатного виробництва до забезпечення конкурентоспроможності економічно слабких територій на світових ринках. Отже, нова регіональна політика повинна сприяти стійкому розвитку всіх територій, що закладає основи високої конкурентоспроможності національної економіки і визначає її місце в глобальній світогосподарській системі.

М. Долішній підкреслює, що “регіональна політика спрямована на ефективне використання ресурсів території, розвиток конкурентоздатних підприємств...” [9, с. 113].

В своїх дослідженнях, присвячених розвитку малого бізнесу, З. Варналій дійшов висновку, що однією з причин труднощів і структурних порушень в малому підприємстві є відсутність системи територіального управління регіональною політикою щодо розвитку підприємницької діяльності [10, с. 16]. Він визначає державну політику підтримки малого підприємництва як сукупність пріоритетних рішень (заходів), які визначають основні напрями і форми правового, економічного і організаційного сприяння розвитку підприємницького сектору з урахуванням інтересів держави, регіону і суб'єктів господарювання.

Використання дієвих механізмів забезпечення стійкого розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу, підвищення його ролі і місця у вирішенні стратегічних задач соціально-економічного розвитку територій вимагають зміни підходів до

формування і реалізації державної політики підтримки бізнесу. Її головною метою є спрямування центральних, регіональних і місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на створення сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу, ефективності суспільно-державної системи його підтримки. Така система повинна забезпечити виконання наступних умов: макроекономічну стабільність; вільний ринок і конкуренцію; орієнтацію на зовнішні ринки; ефективну систему фінансових інститутів; еластичний ринок праці; політичну стабільність.

Державне регулювання розвитку і підтримки малого бізнесу виходить з того, що основні функції регулювання економічних і соціальних процесів делегуються на регіональний і місцевий рівні. Завдяки цьому відкриваються нові можливості для структурної перебудови економіки та розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу: кращого використання трудових і матеріальних ресурсів, захисту навколишнього середовища, нарощування обсягів виробництва продукції.

Послідовне запровадження державного регулювання розвитку малого бізнесу та його соціальної відповідальності спрямовано на створення в Україні високорозвиненого підприємницького сектору, який відповідає ринковій і виробничій інфраструктурі, зростанню внеску малих підприємств у виробництво продукції, робіт, послуг і поповнення державного бюджету, підвищення рівня зайнятості.

Державна політика регулювання малого бізнесу визначає перспективні орієнтири, на досягнення яких спрямовані відповідні програми, що мають значення для розвитку території регіону і реалізуються безпосередньо на місцевому рівні за рахунок місцевих ресурсів, а також програми, проекти і заходи, що мають міжрегіональне значення і відповідають задачам розвитку малого бізнесу.

Важливим напрямом державного регулювання соціальної відповідальності малого бізнесу є розвиток інфраструктури підтримки малого бізнесу – сукупності державних, недержавних, громадських інституцій, що надають консультативну, інформаційну, організаційну, фінансову допомогу суб'єктам малого бізнесу на етапах їх становлення і діяльності. Зауважимо, що ефективність функціонування об'єктів інфраструктури підтримки малого бізнесу та його соціальної відповідальності є одним з визначальних чинників динаміки його розвитку. Усвідомлення цього факту на рівні органів місцевого самоврядування та активізація їхньої діяльності в цьому напрямі сприяє позитивним зрушенням в розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу.

Розвиток системи інформаційного забезпечення суб'єктів малого бізнесу є також важливим напрямом діяльності місцевих органів влади. При місцевих органах влади створено регіональні банки даних щодо незадіяних житлових приміщень і виробничих площ та забезпечено вільний доступ до інформації цих банків, також створено довідково-інформаційну мережу з надання безкоштовних довідково-інформаційних послуг для підприємців та осіб, які бажають займатись підприємницькою діяльністю. Важливим напрямом державних програм підтримки малого підприємництва є робота зі створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації підприємців.

Для стимулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу органам місцевого самоврядування необхідно підготувати програмні розробки, які мають включати:

- перспективний прогноз розвитку складових територіально-виробничого комплексу територій в системі міжнародного, внутрідержавного та міжгалузевого поділу праці на 15–20 років;
- програму розвитку території (області, міста, населеного пункту) на 4–5 років (перспективна програма), яка включатиме: прогноз розвитку територій на середньостроковий період; програмні завдання; систему важелів, стимулів для зацікавленості суб'єктів підприємницької діяльності у виконанні програмних завдань;
- територіальну програму розвитку (області, міста, населеного пункту) на рік як сукупність інвестиційних проектів з відповідними заходами економічного стимулювання (програма зобов'язань). Серед заходів програми зобов'язань передусім повинні бути відображені заходи щодо будівництва об'єктів соціальної інфраструктури, розвитку транспорту, охорони здоров'я тощо.

Органи місцевого самоврядування у найближчому майбутньому повинні мати багато більше можливостей для стимулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу, серед яких не тільки створення підприємств комунальної власності, а й розвиток кредитно-фінансових відносин з бізнесом на базі комунальної власності, у тому числі створення комунальних банків, гарантування застав при кредитуванні малого підприємництва.

Гарантування застави органами місцевого самоврядування є одним із практичних кроків на шляху розвитку малого бізнесу шляхом використання фінансової схеми гарантування місцевою владою частки застави під кредит. Місцева влада організує спеціалізовані установи, які працюють на основі страхових компаній та надають для організацій, що кредитують малий бізнес, гарантії частки застави (за світовим досвідом найчастіше від 50 до 80% застави), але під дещо більший кредитний відсоток. Це призводить до того, що кредитуотримувач у особі суб'єкта підприємницької діяльності не голосливо вимагає державної фінансової допомоги, а згідно з договором з органами місцевої влади виконує суттєву частку заставних зобов'язань, що підвищує його відповідальність. Органи місцевого самоврядування, в свою чергу, мають можливість неявного управління малим бізнесом у визначених місцевим самоврядуванням пріоритетних напрямках розвитку. Зазначені можливості визначатимуть взаємозацікавленість органів місцевого самоврядування та малого бізнесу у взаємодії.

При створенні сприятливого клімату для стимулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу необхідно організувати взаємодію та об'єднати зусилля всіх суб'єктів, зацікавлених у реальному впровадженні економічних реформ (органи місцевого самоврядування та підприємства малого бізнесу, які можуть бути об'єднані шляхом створення регіонального центру сприяння розвитку підприємництва).

Основна ідея державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу може бути реалізована шляхом організації та взаємодії трьох сторін: “державні органи влади, органи місцевого самоврядування – центр сприяння розвитку малого підприємництва (підприємства малого бізнесу) – громадські об'єднання, профспілки”. При цьому забезпечується взаємодія в організаційному, консультативно-освітньому, соціальному, фінансово-інвестиційному та інформаційно-аналітичному напрямках. Системний підхід до державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу схематично зображено на рисунку.

Розроблення загальних організаційних питань державного регулювання соціальної відповідальності малого бізнесу державними органами влади та органами місцевого самоврядування передбачає організаційний напрям, який включатиме розроблення концепції і програми розвитку малого підприємництва на місцях і організацію взаємодії та зворотного зв'язку між органами місцевого самоврядування та підприємницькими структурами.

Консультаційно-освітній напрям передбачає ефективну співпрацю із зацікавленими сторонами: співробітниками, споживачами, акціонерами, громадою, суб'єктами господарювання; створення та покращення загального рівня економічної освіти суб'єктів малого підприємництва, а також прозорість та підзвітність малого підприємництва.

Соціальний напрям передбачає дотримання суб'єктами малого бізнесу прав людини, міжнародних норм поведінки, підтримку найманих працівників малих підприємств, створення та підтримку профспілок суб'єктів малого підприємництва.

Фінансово-інвестиційний напрям передбачає створення сприятливих умов та розроблення відповідних механізмів для інвестування в ті сектори малого підприємництва, які є пріоритетними для території, а також захист навколишнього природного середовища.

Інформаційно-аналітичний напрям передбачає формування інформаційно-аналітичної моделі розвитку секторів економіки на рівні регіону та отримання на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо розроблення та реалізації територіальних програм.

Рис. Системний підхід до державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу

Джерело: розроблено автором

Органи місцевого самоврядування, регулюючи розвиток малого підприємництва, зможуть поповнити місцеві бюджети, забезпечити виконання соціальних програм, а для малого бізнесу будуть створені умови для його успішного розвитку.

Висновки. В сучасних умовах економічного розвитку соціальна відповідальність малого бізнесу в Україні знаходиться на стадії формування. Соціальна відповідальність бізнесу сприяє як підвищенню іміджу підприємства, так і забезпеченню його конкурентної переваги.

Окреслимо ряд заходів, яких необхідно вжити для створення дієвого державного регулювання розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу на засадах соціального партнерства для вирішення нагальних проблем сталого економічного розвитку країни, гарантування зайнятості населення та забезпечення соціально-економічного розвитку територій:

- на рівні держави стимулювати добровільні ініціативи суб'єктів підприємництва, які запроваджують політику соціальної відповідальності бізнесу, а також забезпечувати державну підтримку при проведенні заходів щодо визначення результативності соціальної відповідальності бізнесу;

- органам місцевого самоврядування забезпечувати сприятливі фінансові та організаційні умови з метою розвитку малого бізнесу та його соціальної відповідальності;
- органам місцевого самоврядування розглянути можливість створення постійно діючого громадського дорадчого органу місцевого самоврядування та підприємницьких структур і працівників недержавного сектору економіки території (області, району, міста) – Центру соціального партнерства, для оперативного вирішення нагальних питань соціальної відповідальності малого бізнесу;
- органам місцевого самоврядування спільно з представниками малого підприємництва здійснювати розроблення та реалізацію програм пріоритетних напрямків розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу з метою вирішення соціально-економічних проблем; органам місцевого самоврядування розглянути можливість створення Центру розвитку малого підприємництва з метою реалізації стратегічних завдань місцевого значення.

Перспективами подальших досліджень є розроблення концептуальних положень формування стратегії розвитку малого бізнесу та його соціальної відповідальності. Створення організаційно-економічних умов для розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу з метою максимально ефективного використання ресурсів території підтверджує необхідність і доцільність розроблення і реалізації системного підходу до стратегічного розвитку саме території, а не окремих галузей, які на ній розташовані.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” № 4618-VI від 22.03.2012 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
2. Tsutsui K., Lim A. (2016). Corporate Social Responsibility in a Globalizing World (Business and Public Policy). Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 512 p. (Reprint edition).
3. Chandler D. (2016). Strategic Corporate Social Responsibility: Sustainable Value Creation. UK: SAGE Publications, Inc, 2016. 488 p.
4. Новікова О. Ф., Дейч М. Є., Панькова О. В. та ін. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): моногр. НАН України; Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2013. 296 с.
5. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. URL: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf.
6. Варналій З. С. Мале підприємство: основи теорії і практики. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001. 277 с.
7. Малый бизнес и региональное развитие в индустриальных странах. М.: ИНИОН РАН, 1998. 165 с.
8. Latella F. Strategie di sviluppo e riflessi sulla legislazione regionale della Calabria: (1970–1990) (1995). *Rassegna econ. Napoli. A. 59, No 1. P. 142–157.*
9. Долішній М. І. Наукове забезпечення формування і розвитку спеціальних економічних зон в Україні. *Проблеми економічної інтеграції України в Європейській Союз: інвестиційні аспекти: Матеріали 4-ї міжнар. наук. конф. 14–16 вересня 1999. Ялта – Форос, 1999. С. 113–116.*
10. Варналій З. С. Державна політика підтримки малого підприємництва. К.: НІСД, 1996. 130 с.

References

1. Zakon Ukrainy “Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini” No 4618-VI vid 22.03.2012 [The Law of Ukraine “Development and government support of small and medium entrepreneurship in Ukraine” No 4618-VI from 22.03.2012]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> [in Ukrainian].
2. Tsutsui K., Lim A. (2016). Corporate Social Responsibility in a Globalizing World (Business and Public Policy). Cambridge: Cambridge University Press. (Reprint edition).

3. Chandler D. (2016). *Strategic Corporate Social Responsibility: Sustainable Value Creation*. UK: SAGE Publications, Inc.
4. Novikova O. F., Deich M. Ye., Pankova O. V. et al. (2013). *Diahnostyka stanu ta perspektyv rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini (ekspertni otsinky)* [Diagnostics of the performance and development prospects of the social responsibility in Ukraine (expert assessments)]. National Academy of Sciences of Ukraine; Institute of Industrial Economics. Donetsk [in Ukrainian].
5. *Stratehiia spriyannia rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu v Ukraini na period do 2020 roku* [The strategy for promoting development of corporate social responsibility in Ukraine for the period till 2020]. Retrieved from http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvytku_svb_v_ukrayini.pdf.
6. Varnalii Z. S. (2001). *Male pidpriemnytstvo: osnovy teorii i praktyky* [Small entrepreneurship: the essentials of theory and practice]. Kyiv: “Znannia”, KOO [in Ukrainian].
7. *Malyi biznes y regionalnoye razvitiye v industrialnykh stranakh* [Small business in the regional development in industrial countries]. Moscow: Institute for Scientific Information on Social Sciences of the Russian Academy of Sciences, 1998 [in Russian].
8. Latella F. (1995). *Strategie di sviluppo e riflessi sulla legislazione regionale della Calabria: (1970–1990)*. *Rassegna econ. Napoli*, A. 59, No 1, 142–157.
9. Dolishnii M. I. (1999). *Naukove zabezpechennia formuvannia i rozvytku spetsialnykh ekonomichnykh zon v Ukraini* [Scientific support for creating and developing special economic zones in Ukraine]. Proceedings from: IV Mizhnarodna naukova konferentsia “Problemy ekonomichnoi intehratsii Ukrainy v Yevropeiskyi Soiuz: investytsiini aspekty” – the Fourth International Scientific Conference “Problems of economic integration of Ukraine in the European Union: investment aspects”. Yalta – Foros. (pp. 113–116) [in Ukrainian].
10. Varnalii Z. S. (1996). *Derzhavna polityka pidtrymky maloho pidpriemnytstva* [The state policy for support of small business]. Kyiv: National Institute for Strategic Studies [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Державне регулювання розвитку малого бізнесу і його соціальної відповідальності. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр.* 2019. №3. С. 111-119. Doi: 10.31767/nasoa.3.2019.10.